

Leśny operator turystyki – nowe możliwości promowania turystyki w lesie¹

Jarosław Skłodowski, Wojciech Oźga

Abstrakt. Artykuł sugeruje potrzebę utworzenia stanowiska pracy dla operatora leśnej turystyki. Stanowisko takie może być tworzone w nadleśnictwach w ramach spełnienia wielofunkcyjnej roli lasów. Zadania leśnego operatora turystyki, związane z organizacją i realizacją turystyki, znacznie przekroczyłyby dotychczasowe stawiane leśnym edukatorom, stąd postulat nie łączenia tych dwóch stanowisk. Na możliwość utworzenia stanowiska leśnego tur-operatora wskazały wyniki badań ankietowych przeprowadzonych bezpośrednio na terenie lasów położonych wokół sześciu różnej wielkości miast.

Słowa kluczowe: operator turystyki leśnej, leśny produkt turystyczny, turystyka zdrowotna

Abstract. Forest tour operator – new possibilities of promoting forest tourism. This paper suggests the need to introduce a new post for the forest tour operator. This new post may be established in the administrative structure of the Forest District, as part of fulfilling the goals of multifunctional forestry. As the proposed tasks to be performed by the forest tour operator, connected with both organization and practical execution of tourism, would be significantly larger than those realized so far by the forest educators, therefore the need to divide between the two posts. The idea of introducing the post of forest tour operator has originated following the results of a survey research conducted in the forest in the close vicinity of 6 cities of differentiated population.

Key words: forest tour operator, forest tourism product, health tourism

Wstęp

Do zadań operatora turystyki (tur-operatora) w ujęciu tradycyjnym, do czasu rozwoju usług internetowych, należało: zmniejszenie kosztów usług turystycznych przez koordynację składowych pakietu turystycznego, zapewnienie wiarygodnych informacji o produkcie turystycznym oraz dotarcie z ofertą do potencjalnych turystów. Rozwój usług internetowych ograniczył potrzebę pośrednictwa w organizacji wycieczek. Pozostała jednak nadal konieczność podejmowania działań mających na celu budowanie komplementarnego produktu turystycznego (Calveras 2006).

Zadaniem leśnego tur-operatora powinno być tworzenie produktu turystycznego, opartego głównie na walorach środowiska przyrodniczego z uwzględnieniem praktyki zrównoważonego rozwoju, co powinno być poprzedzone:

- 1) ustaleniem obszarów realizacji funkcji turystycznej,

¹ Badania zostały zlecone przez Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych.

- 2) ustaleniem motywatorów, które zachęcą innych organizatorów wyjazdów do przyjęcia odpowiedzialnych strategii budowania oferty turystycznej,
- 3) zbadaniem efektów i korzyści oraz przeszkód i barier, które mogą odgrywać znaczącą rolę w zmianie zachowań społecznych, prowadzących do bardziej odpowiedzialnych form turystyki.

Rolę operatora turystycznego na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych można rozpatrywać również w kategorii:

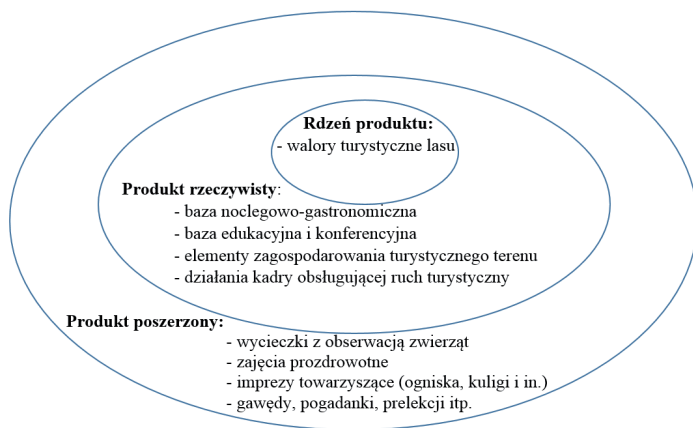
- instrumentalnej, tj. związanej z „nawigacją”, dostępnością terenu i bezpieczeństwem oraz odpowiednim wykorzystaniem istniejącej infrastruktury turystycznej,
- interakcyjnej, czyli dotyczącej reprezentowania interesów obszaru, na którym koncentruje się ruch turystyczny (odpowiedni sposób zarządzania ruchem turystycznym w celu zminimalizowania negatywnych jego skutków w środowisku),
- dydaktycznej – związanej z komunikatywnym przekazywaniem prawdziwych, ciekawych dla grupy (również dzięki odpowiedniemu doborowi metod dydaktycznych), informacji o środowisku i jego funkcjonowaniu,
- socjalnej – odnoszącej się do tworzenia poprawnych relacji w obrębie grup społecznych (turyści – leśnicy – miejscowe społeczeństwo).

Celem pracy jest wskazanie zasadności utworzenia stanowiska leśnego operatora turystyki, szczególnie na obszarach zwiększonego zainteresowania społeczeństwa funkcją turystyczną i rekreacyjną lasów.

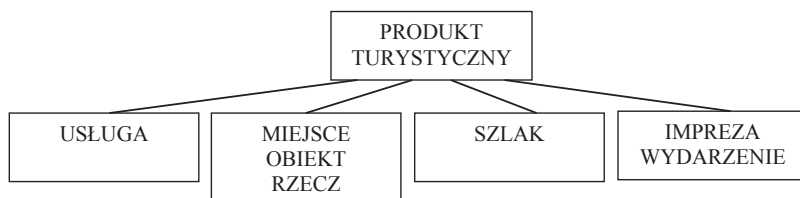
Znaczenie tur-operatora w tworzeniu leśnego produktu turystycznego

Leśny produkt turystyczny może być rozpatrywany w ujęciu regionalnego produktu turystycznego, a więc jako kategoria przestrzenna, w której oferta budowana jest w oparciu o lokalne atrakcje turystyczne (Molenda 2011). Rdzeń leśnego produktu turystycznego stanowi las z jego walorami turystycznymi (ryc. 1).

Odpowiednie rozpoznanie walorów turystycznych przez leśnego tur-operatora umożliwia kreowanie komplementarnego produktu turystycznego. Z uwagi na występowanie na obszarach leśnych zarówno walorów krajoznawczych (nie tylko przyrodniczych, ale również kulturowych), jak i walorów wypoczynkowych oraz specjalistycznych możliwe jest tworzenie warunków dla różnych form turystyki. Należy zaznaczyć, że elementy tworzonego produktu przez leśnego tur-operatora adresowane są zarówno do turystów (a więc osób korzystających z bazy noclegowej), jak i do osób odwiedzających lasy w ciągu jednego dnia. Zadaniem tur-operatora jest kreowanie zarówno podstawowego pakietu usług turystycznych, jak i pakietów poszerzonych oraz fakultatywnych (w formie m. in. imprez, zajęć prozdrowotnych, rehabilitacyjnych czy rekreacyjnych). Struktura produktu turystycznego (ryc. 2.) jest uzależniona nie tylko od lokalnych atrakcji turystycznych, ale również od aktywności tur-operatora jako osoby kreującej wydarzenia, imprezy itp. Tworzone wydarzenia i imprezy mogą być związane z cyklicznością zjawisk przyrodniczych, pracą leśnika, zwyczajami typowymi dla określonego regionu. Struktura oraz poziom świadczonych usług materialnych i niematerialnych tworzących leśny produkt turystyczny wpływają na ich wybór przez turystów.

Ryc. 1. Struktura leśnego produktu turystycznego (źródło: opracowanie własne)
Fig. 1. The structure of forest tourism products (source: own data)

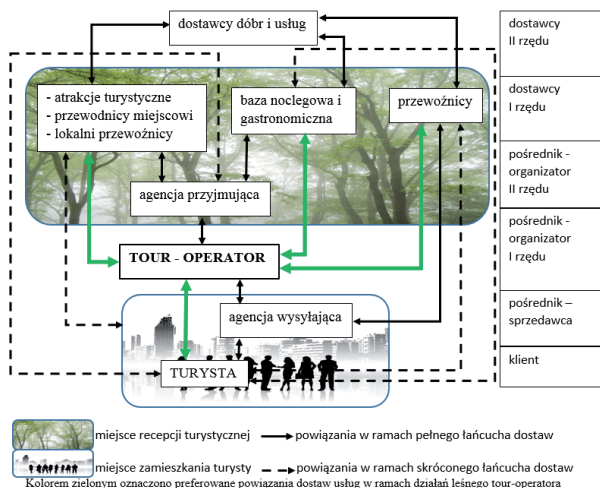

Ryc. 2. Elementy składowe produktu turystycznego (źródło: opracowanie własne)
Fig. 2. Constituents of the tourism product (source: own data)

Leśny tur-operator zajmuje ważne miejsce w łańcuchu dostaw produktu turystycznego. Jako koordynator podstawowych usług w miejscu recepcji turystycznej (nadleśnictwo, Leśny Kompleks Promocyjny) oraz osoba kreująca elementy produktu turystycznego, oparte na walorach turystycznych lasu, może wyeliminować pośredników II rzędu, a tym samym spowodować obniżenie kosztów usługi turystycznej (ryc. 3).

Zadaniem leśnego tur-operatora może być także współdziałanie z pośrednikiem w miejscu zamieszkania turysty, szczególnie z biurami podróży, które zajmują się promowaniem turystyki przyrodniczej i aktywnej. Ważnym narzędziem w świadczeniu usług turystycznych są serwisy internetowe. Warto byłoby włączyć produkty turystyczne przygotowane przez leśnego tur-operatora (z możliwością rezerwacji usług on-line) do portalu internetowego „Czas w Las”.

Przez wymienione powyżej działania, przy wykorzystaniu współczesnych środków technicznych, operator leśnej turystyki realizowałby jedno z podstawowych zadań polegających na zainteresowaniu i „przyciąganiu” potencjalnych turystów do lasu, co powinno przełożyć się na wzrost obrotów finansowych w regionie jak i w samym nadleśnictwie.

Ryc. 3. Łańcuch dostaw produktu turystycznego (źródło: Kusa 2009, zmienione)
 Fig. 3. Supply chain of the tourism product (source: Kusa 2009, modified)

Program rozwoju turystyki leśnej w oparciu o leśnych tur-operatorów

Dla programu leśnej turystyki, można poszukać wsparcia również z zewnętrznych źródeł finansowych, w tym być może funduszy unijnych. Tworzenie produktów turystycznych może być wspierane przez środki z odpowiednich programów rozwojowych (np. „Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym” w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013).

Operator turystyki leśnej powinien być pracownikiem nadleśnictwa. Wprowadzenie programu leśnych operatorów turystyki, powinno zacząć się od kilku wytypowanych nadleśnictw, położonych w różnych częściach Polski, w których testowana byłaby możliwość wdrożenia programu stanowiska operatora leśnej turystyki. Wydaje się, że nie należy łączyć operatora turystyki z funkcją edukacji leśnej. Chodzi o możliwość realizowania zadań przez operatora leśnej turystyki – zwłaszcza w okresie wiosny, lata i jesieni, kiedy czas potrzebny na organizację i realizację turystyki w lasach może być bardzo ograniczony (przy założeniu obsługi wielu klientów).

Wiosną i jesienią jednym z zadań może być organizowanie pobytu młodzieży w ramach zielonych szkół, w tym organizacja zajęć realizowanych praktycznie na terenie lasu. Można przewidzieć dla bardziej „ambitnych” uczniów klas licealnych i gimnazjalnych, w zależności od warunków pogodowych, zakwaterowanie w namiotach na terenie lasu. Dla wielu młodych ludzi taka forma nauki i spędzania czasu w trakcie zielonej szkoły może okazać się bardzo atrakcyjna. Przy takiej organizacji, edukacja leśna powinna osiągnąć wysoką skuteczność. Tak prowadzoną edukację można wesprzeć drobnymi pracami wykonywanymi w lesie, pomagającymi zrozumieć funkcjonowanie ekosystemu leśnego. Latem zadania leśnego operatora turystyki obejmowałyby organizowanie wypoczynku dla rodzin i większych grup. Podobnie zimą,

zwłaszcza w okresie ferii zimowych, leśny operator turystyki może realizować wypoczynek dzieci i młodzieży (białe szkoły). W pozostałych miesiącach operator leśnej turystyki tworzyłby ofertę (leśny produkt turystyczny) oraz próbowałby nią zainteresować potencjalnych odbiorców z małych i dużych ośrodków. Stąd potrzebna odpowiednia reklama zarówno lasów, jak i możliwości skorzystania z usług leśnego tur-operatora.

Czy konieczne jest stanowisko leśnego tur-operatora?

Na potrzebę ustanowienia stanowiska dla leśnych tur-operatorów wskazują wyniki badań ankietowych, przeprowadzonych przez autorów pracy latem 2012 roku (od 1 lipca do 15 sierpnia) na próbie 335 respondentów, których ankietowano bezpośrednio *ad-hoc* w lasach w okolicach: Gołdapi, Białowieży, Pisz, Kraśnika, Warszawy, Katowic oraz Zakopanego. Ankieta poprzedzona była badaniami pilotażowymi w lasach pod Warszawą. W zasadniczej ankiecie jedno z pytań dotyczyło gotowości respondenta do ewentualnego skorzystania z usług operatora turystyki leśnej. Chęć skorzystania z usług leśnego operatora turystyki zadeklarowało 195 osób, czyli więcej niż połowa pytanych (58,2%). Jest to zadowalający wynik.

Inne pytanie dotyczyło ewentualnej gotowości respondentów do zapłacenia za rekreacyjną funkcję lasu. Generalnie gotowość do zapłacenia za wstęp do lasu wyraziło 27,5% ankietowanych, przy czym w tej liczbie odpowiedzi zależały w następujący sposób od poziomu zagospodarowania turystycznego lasu (Skłodowski et al. 2013):

- las dostępny (z utwardzoną drogą dojazdową) i w pełni zagospodarowany turystycznie wybrało 25,0% respondentów, którzy zadeklarowali kwoty: $10,5 \pm 3,3$ PLN/miesiąc/osobę i $42,5 \pm 27,5$ PLN/miesiąc/rodzinę,
- las dostępny i zagospodarowany częściowo (tylko zadaszone miejsca odpoczynku) wskazało 41,9% ankietowanych, deklarując kwoty: $16,9 \pm 5,1$ PLN/miesiąc/osobę oraz $21,5 \pm 5,6$ PLN/miesiąc/rodzinę,
- las dostępny, ale niezagospodarowany wskazało stosunkowo duży odsetek ankietowanych – 31,6% deklarując: $16,1 \pm 6,7$ PLN/miesiąc/osobę oraz $35,3 \pm 8,6$ PLN/miesiąc/rodzinę,
- las niedostępny i niezagospodarowany wskazało zaledwie 1,5% ankietowanych.

„Jakie usługi, poza organizowaniem pobytu zielonych szkół mógłby świadczyć leśny operator turystyki?” Respondenci odpowiedzieli na to pytanie, wybierając z zaproponowanego zestawu odpowiedzi po 3 najbardziej odpowiadające im propozycje, jednocześnie nadając odpowiedziom rangi od 1 do 3. Okazało się, że turyści w pierwszej kolejności zainteresowani są: organizacją wycieczek w celu obserwacji zwierząt, względnie wypoczynkiem zdrowotnym. Na drugim miejscu potencjalnych zainteresowań z właściwie identyczną notą uplasowały się: organizacja wycieczek w celu obserwacji zwierząt oraz organizacja nocnych wycieczek do lasu. W trzeciej kolejności wyboru ankietowani wskazali edukację leśno-przyrodniczą dzieci i młodzieży, względnie ogólne wycieczki leśne (tab. 1). Uwagę zwraca niskie zainteresowanie organizacją noclegu i wyżywienia, co być może jest związane z słabą znajomością możliwości kwaterowania na terenie lasów (na przykład w miejscach wymienianych w „Leśnym Przewodniku Turystycznym”). Również niespodzianką było stwierdzenie nikłego zainteresowania ewentualną ofertą zorganizowania biegów przełajowych lub obozu przetrwania.

Można założyć, że jednym z zadań leśnego operatora turystyki powinno być promowanie mało znanych form wypoczynku, choćby biegów przełajowych, wędrowek połączonych z noclegami (dla młodszych uczestników na polach namiotowych).

Bardzo ważną i rokującą duże możliwości rozwoju w najbliższych latach propozycją leśnego operatora turystyki jest wypoczynek zdrowotny. O potrzebie wprowadzenia do lasów tego rodzaju wypoczynku mówi Profesor Andrzej Grzywacz (2011), jak również powstały na ten temat opracowania (Oźga et al. 2012, Skłodowska 2013). Jak do tej pory wypoczynek zdrowotny organizowany jest okazjonalnie i w nielicznych miejscach. W tym przypadku zadanie leśnego operatora turystyki polegałoby na przygotowaniu pełnej oferty i wprowadzeniu jej na rynek. Oferta ta powinna zawierać:

- dojazd z większej miejscowości, do której będą w stanie samodzielnie dotrzeć nieposiadający samochodu turyści,
- usługę noclegowo-gastronomiczną,
- wizyty u lekarza, którego zadaniem byłoby zalecenie odpowiedniej formy wypoczynku,
- atrakcyjne formy wypoczynku biernego i aktywnego,
- dodatkowe atrakcje: obserwacje przyrody, zwiedzanie miejsc pamięci, zabytków a wszystko powinno być „okraszone” odpowiednio dobraną formą edukacji.

Tab. 1. Potencjalne zainteresowanie turystów usługami operatorów turystyki leśnej wraz z rangami 1-3, przypisanymi według kolejności zainteresowania (źródło: opracowanie własne)

Table 1. Potential interest of tourists in the services of forest tour operators, ordered according to 1 - 3 ranges, ascribed to particular interests (source: own data)

Proponowane usługi operatorów turystyki leśnej:	Ranga zainteresowania daną usługą		
	1 [%]	2 [%]	3 [%]
Wycieczki połączone z obserwacją ptaków i innych zwierząt	36,8	23,3	5,0
Wypoczynek zdrowotny	27,9	5,3	1,7
Wycieczki grup zorganizowanych	8,1	9,8	5,0
Organizowanie wypoczynku, w tym noclegu i wyżywienia	8,1	6,7	2,5
Edukacja leśno-przyrodnicza dzieci i młodzieży	8,1	18,1	32,5
Organizowanie nocnych wycieczek (np. rykowisko jeleni)	5,2	22,6	19,2
Wycieczki leśne	3,7	3,0	26,7
Uczestnictwo w polowaniach	2,2	11,3	6,7
Biegi na orientację i obozy przetrwania	-	-	0,8

W chwili obecnej leśna infrastruktura turystyczna może spełniać wymogi „statystycznego” turysty, który w badaniach ankietowych, jako najważniejsze wskazał szlaki: piesze, wędrowkowe, rowerowe i przyrodnicze, zaś jako najmniej ważne: konne i motocrossowe (Skłodowski et al. 2013). Podobne wyniki uzyskano w badaniach dotyczących aktywności rekreacyjnej studentów na terenach leśnych (Chojnacka-Oźga et al. 2013). Wraz z rozwojem usług leśnych tur-operatorów, z czasem może zmienić się hierarchia postrzegania „ważności” szlaków przez

turystów. Podobnie może stać się z przydatnością niektórych urządzeń w leśnej rekreacji. W chwili obecnej za najbardziej przydatne respondenci wskazali tablice informacyjne i kosze na śmieci, zaś jako najmniej ważne – place zabaw i przyrządy do ćwiczeń (Skłodowski et al. 2013). Za potrzebne w średnim zakresie ankietowani uznali: ujęcia wody, sanitariaty, wiaty i zadaszenia, ławy i stoły oraz paleniska. W zależności od rozwoju usług leśnych operatorów turystycznych należy oczekiwać również i tu zmian postrzegania ważności poszczególnych urządzeń.

Podsumowanie

Istotne znaczenie dla prawidłowej realizacji imprez turystycznych na terenach leśnych i przyrodniczo cennych odgrywa odpowiednia kadra, cechujący się określoną odpowiedzialnością wobec środowiska. Osoba związana z lasem będzie „interpretatorem” środowiska odpowiednio motywującym turystów, w przeciwieństwie do osób nie związanych z określonym środowiskiem, które na ogół podejmują działania instrumentalnie. Jedynie odpowiednio przygotowany merytorycznie, zaangażowany w lokalnym środowisku organizator turystyki jest w stanie spełnić oczekiwania turysty poprzez dostarczenie odpowiednio zinterpretowanej wiedzy o walorach turystycznych terenu, przy równocześnie podejmowanych działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych.

Na potrzebę ustanowienia stanowiska leśnego operatora turystyki wskazują wyniki przeprowadzonych badań. Prawie 60% respondentów jest zainteresowana ofertą produktu turystycznego przygotowanego przez leśnego tur-operatora. Jednocześnie znaczna część osób skłonna byłaby ponieść odpowiednie koszty związane z korzystaniem ze składowych tego produktu. Turysty chętnie skorzystaliby nie tylko z oferty realizowanej w ramach turystyki przyrodniczej, ale również z turystyki wypoczynkowej i programów prozdrowotnych. W świetle przedstawionych wyników badań wskazanym wydaje się wprowadzenie, początkowo pilotażowo, programu tworzenia stanowiska leśnego operatora turystyki.

Literatura

- Calveras A. 2006. What do Tour Operators do? Internet and the economics intermediation in tourism industry. <http://www.uib.es/depart/deeweb/pdi/hdeeam0/WhatdoTourOperatorsdo.pdf>
- Chojnacka-Oźga L., Oźga W., Rutkiewicz A. 2013. Postrzeganie lasu jako miejsca aktywności fizycznej przez studentów wybranych kierunków studiów SGGW. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 34: 258-267.
- Grzywacz A. 2011. Zdrowe lasy – zdrowe społeczeństwo. Stud. i Mat. CEPL w Rogowie, Rogów, 28: 19-27.
- Usa R. 2009. Analiza łańcucha dostaw produktu turystycznego. W: Pyka J. (red.) Konkurencja i kooperacja w strategiach zarządzania organizacjami. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Katowice: 129-139.
- Molenda M. 2011. Regionalny produkt turystyczny i jego kreatorzy. Rocznik Żyrardowski. T. IX: 294-304.
- Oźga W., Skłodowska Z., Skłodowski J. 2012. Zdrowie społeczeństwa, wypoczynek i turystyka przyrodnicza w lasach. W: Grzywacz A. (red.) Wizja Przyszłości Polskich Lasów i Leśnictwa do 2030 roku. Spała, PTL: 207-230.
- Skłodowska Z. 2013. Zdrowotne uwarunkowania turystyki, czyli o konsekwencjach pozostawiania w bezruchu. Stud. i Mat. CEPL w Rogowie, Rogów, 34: 95-103.
- Skłodowski J., Gołos P., Skłodowski M., Oźga W. 2013. Preferencje odwiedzających wybrane kompleksy leśne Lasów Państwowych w zakresie turystyki leśnej i organizacji wypoczynku. Leśne Prace Badawcze 74 (4): 293 –305.

Jarosław Skłodowski
Katedra Ochrony Lasu i Ekologii
Wydział Leśny SGGW w Warszawie
jarek.sklodowski@wl.sggw.pl

Wojciech Oźga
Katedra Hodowli Lasu
Wydział Leśny SGGW w Warszawie
wojciech_ozga@sggw.pl